

3. Коляденко О.О. Термін фрейм у лінгвістиці // Термінологічний вісник. 2013/ Вип. 2(1). С. 139-144.
4. Минский М. Фреймы для представления знаний. М.: Энергия, 1979. 151 с.
5. Селіванова О.О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики (аналітичний огляд): навч. посіб. К.: Фитосоціоцентр, 1999. 148 с.
6. Слепцова А., Ромах О.В. Глянцевый журнал как жанр современной массовой культуры, 2009. URL: <https://cyberleninka.ru/.../glyantsevyu-zhurnal-kak-zhanr-sovremennoy-massovoy-ku...>
7. Филлмор Ч. Фреймы и семантика понимания // Новое в зарубежной лингвистике. М., 1988. Вып. 28. С.52-92.
8. Fillmore Ch. Frame semantics // The Linguistic Society of Korea (ed.) Linguistics in the Modern Calm. Seul: Hanshin Publishing Co., 1982. P. 11-137.
9. Fillmore Ch. J., Baker C.A. Frames Approach to Semantic Analysis // The Oxford Handbook of Linguistic Analysis / B. Heine, H. Narrod (Eds.). Oxford: Oxford University Press, 2010. P. 313-340.
10. Minsky M. A Framework for Representing Knowledge // Frame Conceptions and Text Understanding / [M. Minsky, D. Metzing eds.]. New York: de Gruyter, 1979. P. 1-25.

СИЛОГІЗМ *BAROCCO* В ЛІТЕРАТУРІ ІСПАНСЬКОГО ФЕНОМЕНУ *PEROLA BARROCA*: ЛОГІКО-СЕМАНТИЧНИЙ АСПЕКТ

Бахтіна А. О.

*викладач кафедри романської філології
та порівняльно-типологічного мовознавства Інституту філології
Київський університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна*

Одним із найпотужніших культурологічних феноменів є бароко. Барокова культура у найширшому сенсі її трактування (література, архітектура, музика, філософія, логіка тощо) тим більше феноменальна, коли йдеться про симбіоз різних світоглядів, наук, мов. Бароко – це один із найскладніших феноменів, оскільки задля досягнення його інтелектуальної духовності, зокрема йдеться про його сутність у літературі, необхідно врахувати наступні фактори: 1) значна кількість барокових текстів залишена нам латиною; 2) перший фактор само собою експлікує другий, що полягає у когнітивному дисонансі під час тлумачення тих чи тих термінів певного тексту. Адже в цілому барокова література – це не художня література у її чистому вигляді. Це – синтез гуманітарних, точних та природничих наук із художньою словесністю. Її субстратом найбільше стала антична спадщина школи стоїцизму. В сучасній есенційно-культурологічній парадигмі спостерігаємо повернення до здобутків епохи бароко. Пояснюється це, передусім, глибинним інтересом до створення «штучного інтелекту», структура якого й передбачає у собі синтез

різногалузевих наук. Саме тому маємо переконання, що розуміння сучасного феномену постмодернізму неможливе без розуміння феномену бароко, як і бароко немислиме без осягнення античного універсализму. 3) І, зрештою, Космос духовності епохи бароко неможливо підлаштувати під жодну релігійну, тим паче політичну систему. Так звана «релігійність» бароко, на нашу думку, є досить умовною, оскільки віра в Бога митця барокової свідомості – це духовність внутрішня, це, зрештою, ідентичність людини. Остання і виражає себе передусім у мові. Тому, на нашу думку, необхідним є дослідження феномену бароко у фундаментальному культурологічному дискурсі – літературі. Важливим до того ж є аналіз літератур різних країн, тому є потреба простежити відмінність мовних картин світу і їхню еманацию в бароковому стилі. Саме за цією відмінністю й знаходиться індивідуальність як окремої людини, так і цілого етносу.

Вважається, що стосовно літератури вперше поняття *бароко* увів філософ Ф. Ніцше, котрий у 1878 році писав про бароковий стиль грецького дифірамба і про бароковий період грецького красномовства. Також поняття має й іншу етимологію: від італійського найменування одного із силогізмів (*barocco*), який був каменем спотикання у схоластичній логіці» [1, с. 5]. Існує третій варіант тлумачення: «розмитий контур» (від фр. *baroquer* – розчиняти, пом'якшувати контур). Та найпоширенішим вважається португальська етимологія слова: від порт. *perola Barroca* – «перлина неправильної форми» – мистецький напрям. Проте нас цікавить другий варіант значення поняття. Уперше в середньовічній логіці стоїків до цього силогізму звернувся Вільгельм Шервуд, Михайло Пселл, а розвинув – Петро Іспанський у своєму трактаті «Суммули» («*Summulae logicales*»). *Barocco* належить до другої фігури модусів, серед інших: *Césaire*, *Camestres*, *Festino*.

Камінь спотикання перш за все відтворює духовне начало людини. Його генеза бере початок зі Старого Завіту, у перекладі І. Огієнка як «камінь преткновення»: «...буде він освяченням і каменем преткновення, і скалою спокуси для обох домів Ізраїля (Іс. 8:14)». Пояснення цього тексту наводиться у Посланні до Римлян: «А Ізраїль, який шукав закону праведності, не досягнув до закону праведності. Чому? Бо шукали не у вірі, а в діяннях закону, бо спіткнулись об камінь преткновення, як написано: ось, кладу в Сіоні камінь преткновення і камінь спокуси; але кожен, хто вірить у нього, не посоромиться» (Рим. 9:31–33).

Одним із найвідоміших представників Золотої доби (доби бароко в Іспанії) є іспанський драматург Педро Кальдерон де ла Барка. Саме він, продовжуючи традиції Лопе де Веги, поглибив у своїх п'єсах, а відтак – і на театральній сцені – висвітлення дуальності моральних принципів та онтологічну екзистенцію хеморецептивним вираженням почуттів дійових осіб п'єс. Звернімося до одного з найдовіршених творів автора – філософської драми «Життя – це сон» (ісп. «*La vida es sueño*», 1632 – 1635 рр.) – це в широкому сенсі слова філософія духу, синтезу та протистояння свободи волі та фатуму. Асоціативно зміст драми відсилає нас до давньогрецького міфу про царя Едіпа. Король Полонії Басиліо дізнався з астрологічних досліджень про те, що його син Сехисмундо буде «...чоловіком

вкрай зухвалим, / Принцем-кривдником жорстоким / І монархом нечестивим... / А він сам, поійнятий шалом, / Серед злочинів і завади / Має тут мене звалити...//» [2, с. 40]. Сам опис народження Сехисмундо акцентує нашу увагу на постдекадентській етиці, висвітленій у бароко, «...народитись і померти – це так схоже...» [2, с. 40], що реалізувалося в символічну «смерть Христа»: «...це затемнення жахливе, / Що зазнало сонце знову / Після того, коли кров'ю / Смерть оплакало Христову...//». [2, с. 40].

Сентенція «камінь спотикання» (або «преткновення» за Біблією) фундаментально корелює з драмою Кальдерона «Життя – це сон» як на духовному, так і на матеріальному рівнях, що відсилає нас до дихотомії «матерія (наука) – дух (релігія). Відомо, що Педро Кальдерон де ла Барка, закінчивши єзуїтську колегію, згодом служив католицьким капеланом при дворі Філіпа IV. Відтак, умотивованим є висвітлення аксіологічних категорій на прикладах монархічного суспільства. У драмі відбувається символічне духовне переродження звіра в людину: «Я не знав, та взяв, що я – / Це злиття людини й звіра //» [2, с. 66].

Однак, задля дослідження логіко-філософської лінії, нас цікавить не тільки літературознавча концептуальність тексту драми Педро Кальдерона, а й логіко-семантична структура тексту. Ідеться про омонімію двох категорично антитетичних понять – *barocco* і *perola barroca*. Однакові за звучанням, але цілком протилежні за значенням поняття усе ж мають спільну рису, коли розглядати їх з формалістичної точки зору. Бароко як мистецький напрям, котрий в іспанській літературі виник після занепадницького декадансу, мав свою специфіку, розділившись на дві потужні стилеві течії: елітарний культизм (культуранізм) (Л. де Гонгора-і-Арготе) та демократичний концептизм (Ф. де Кеведо, П. Кальдерон де ла Барка) [3, с. 167]. Обидві течії виникли з історичних та соціально-економічних причинно-наслідкових зв'язків і розкрили себе з позиції етно-культуральної ідентичності Іспанії. Є дві крайнощі барокового стилю: прагнення до розкоші та мрії про величність у злиденній реальності постімперського хаосу. Такі контрасти між тим, що є, і тим, що могло б бути, апелюють до жаги самонавіювання, ілюзорності, сну. Самообман ґрунтується на наступній сентенції: життя – це щаслива мить (життя – це сон), усе в ньому плінне й короточасне. «Життя – це сон» і стає чи не найпопулярнішою бароковою метафорою, його головним концептом, своєрідним продовженням асоційованого із Шекспіром «Увесь світ – це театр» (пор. гасло театру «Глобус»: «Totus mundus agit histrionem» («Весь світ грає роль»)).

Силогізм *barocco* як камінь спотикання передбачає загальностверджувальний перший засновок ($A - \forall x (S \in P)$) та водночас частковозаперечні другий засновок і висновок ($O - \text{Деякі } S \text{ не } \in P$). За сюжетом драми, червоною ниткою якого є дихотомії «людина-звір» (за змістом – перевтілення звіра в людину, проте, яка лишається в звірячій шкірі) та «свобода-неволя» (за змістом – палац-вежа), можемо гіпотетично сконструювати силогізм, який матиме наступний вигляд:

Усі звірі є вільні.

Деякі люди не є звірі.

Деякі люди не є вільні.

Отже, усі думки та діяльність дійових осіб у драмі «Життя – це сон» раптові й неочікувані, при тому буд-які з них є істинними не без морально-етичних маркувань (причин). Проте в цьому й простежується як *regola barrosa*, так і силогізм *barosso*, обрамлені іспанським декадентським настроєм: «Як же рідко хибить доля / У провіщенні лихому, / Бо вона мінлива в добрім / І така постійна в злому! //» [2, с. 73]. Камінь спотикання (у сенсі схоластичного *barocco*), синтезуючи власну загальностверджувальну істинність із частковоствержувальною, на концептуально-змістовому рівні отримує біблійне тлумачення каменя спотикання, генеза якого бере початок зі Старозавітного «каменя преткновення» (у пер. І. Огієнка). У цьому й розкривається духовність дихотомії й дуальності світу в драмі Кальдерона де ла Барки «Життя – це сон» з огляду кореляції його змісту й форми.

Література:

1. Владиславлев М. И. Логика. Обозрение индуктивных и дедуктивных приёмов мышления и исторические очерки: логики Аристотеля, схоластической диалектики, логики формальной и индуктивной / М. И. Владиславлев. СПб. : В типографии В. Безобразова и Комп., 1881. VIII, 288. – 214 с.
2. Із літератури бароко. Кальдерон «Життя – це сон»: Тема. На допомогу вчителю зарубіжної літератури. *Громадський науково-методичний журнал*, 2000. 127 с.
3. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т. 2 / Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. К. : ВЦ «Академія», 2007. 624 с.
4. Шрамко Я. В. Логика научного исследования / Я. В. Шрамко // Московский государственный ун-т им. М. В. Ломоносова. К 90-летию со дня рождения проф. Войшвилло Евгения Казимировича. М. : Современные тетради, 2003. С. 237 – 250.
5. Щедровицкий Г., Розин В., Алексеев Н., Непомнящая Н. Педагогика и логика // Георгий Щедровицкий, Вадим Розин, Никита Алексеев, Нелли Непомнящая. М.: «Касталь», 1992. 414 с.

КОГНАТИ І МІЖМОВНІ ВІДПОВІДНИКИ: ТЕРМІНОЛОГІЧНЕ СПІВВІДНОШЕННЯ

Капранов Я. В.

кандидат філологічних наук, доцент,
докторант кафедри германської і фіно-угорської філології
імені професора Г. Г. Почепцова
Київський національний лінгвістичний університет
м. Київ, Україна

Методологічна процедура реконструкції прамовного стану відповідної хронологічної глибини (на рівні мовної групи, сім'ї, макросім'ї) тісно пов'язана з проблемою виявлення міжмовних відповідників, так і їх полісемії